

Blik op Boijl

Kind van een dwangarbeider met nog zoveel vragen.....

Papa's ervaringen als dwangarbeider in Duitsland? Nee, er werd nooit over gesproken bij ons thuis. Alleen een keer met mama's verjaardag op 29 juni. Ik herinner me dat het prachtig weer was en we de visite, ooms en tantes van mij, ontvingen in de tuin. Na de koffie verplaatsten we ons naar de huiskamer. Papa had een paar glaasjes Steranijs gedronken en begon zijn verhaal over zijn vlucht. De vlucht uit kamp Hohenlanke in Neustrelitz. De plaats waar hij, als dwangarbeider, onder andere verbleef.

"We waren bang dat de Russen kwamen." Sommigen van ons hadden geen papieren meer en konden niet aantonen dat ze Nederlander waren, dus ook niet dat ze geen Duitser waren....." We waren alles kwijtgeraakt door de bombardementen van de geallieerden" (Neustrelitz ligt ten noorden van Berlijn op 119 km afstand.) "Het enige wat we nog hadden was een paardendeken en een schaal van metaal. Daar konden we, boven een zelfgemaakt vuurtje, soms nog wat eten maken. We hebben een keer een kip gestolen....."

"We liepen maar en we liepen maar, door bossen, soms langs de wegWe waren zo moe. Tegen de avond vonden we een gat in de grond, misschien een gat waarin soldaten zich verdekt konden opstellen en waaruit geschoten kon worden. Het gat was zo groot als een tafel. We pasten er precies met zijn allen, gehurkt in. We trokken de deken over ons hoofd en vielen van vermoeidheid al snel in slaap. Toen we de volgende ochtend wakker werden zagen we overal rook en vuur. Een dorp verderop was gebombardeerd. We hadden er niets van vernomen..... Eenmaal weer onderweg zagen we gewonden en doden langs de weg. Sommige mensen lagen helemaal te schokken. Anderen haalden horloges van hun polsen en ringen van hun vingers....." "En we liepen maar door. Uiteindelijk zijn we aangekomen in Coevorden."

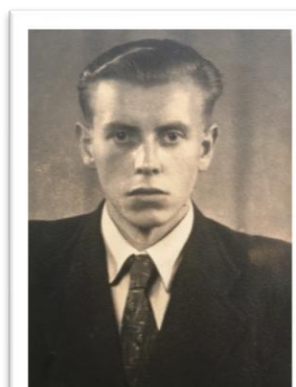
Mijn moeder vond het maar niks dat hij erover sprak: *"Hou nou maar op over die oorlog!"*

Fokke Veldhuizen
** 11-08-1923
† 25-09-1995

Ik weet niet hoe hij vanuit Coevorden naar Boijl is gekomen en ik weet ook niet wanneer de tocht geweest is en hoelang de reis naar huis geduurd heeft. En ook weet ik niet wanneer hij uiteindelijk over het pad achter het huis van mijn opa en opoe, aan de Veurmansweg 2 in Boijl, kwam aanlopen. Zijn zus, mijn tante Janke, deed de was aan de zijkant van het huis bij het stookhok. Ze zag iemand aankomen, maar kon niet zien wie het was. Pas toen hij dichterbij kwam, zag ze dat het haar broer Fokke, mijn vader, was. Ze vertelde me een keer dat hij sterk vermagerd was en "geen goed kledingstuk meer om de kont had."

Verder weet ik nog een aantal dingen die mijn vader vertelde. Hij vertelde dat hij o.a. bij boeren gewerkt had en ook dat hij opperman geweest was bij het bouwen van een vliegtuigfabriek. Ze werkten samen met Fransen, Italianen en Polen. Aan Fransen en Italianen had hij een hekel. Die

Jacob Veldhuizen

praatten zo vlug..... Hij vertelde over mensen die een omgekeerde rode driehoek droegen op hun kleding. Zij waren Politieke gevangenen. Daar mocht je niet mee praten. Verder waren er omgekeerde driehoeken met daarin de beginletter van het land van herkomst. Bijvoorbeeld Fransen hadden een F en Italianen een I.

Ook vertelde hij dat hij een tijd in Stettin geweest was en ook in een Krankenzlager (Lazaret) in Schwerin. Hij had een wond aan zijn been, die niet wilde genezen. Toen ze vluchtten in 1945 moesten ze dagen wachten bij de Elbe. Ze konden de rivier niet over, want de bruggen waren kapot gebombardeerd. Het zijn flarden van gebeurtenissen in mijn hoofd, dingen waar hij sporadisch over sprak.

Veel mensen van mijn leeftijd zullen net als mij nog zitten met vragen. Waarom heb ik nooit meer aan hem gevraagd? Het overkomt (bijna) iedereen. Maar misschien moet dat wel zo zijn. Misschien is het zo bedoeld om niet alle verdriet en ellende van onze vorige generaties te hoeven dragen.

Maar toch ben ik er, nu ik ouder ben, steeds meer naar op zoek. Zo vond ik in The Arolsen Archives dat Fokke samen met zijn broer Jacob (Jaap) op 19 juli 1943 In Kamp Hohenlanke in Neustrelitz is aangekomen. Op 11 augustus van dat jaar werd hij 20 jaar. Ik weet dat ze met de trein naar Duitsland gegaan zijn en bij Groningen de grens over gingen. Vertrokken ze vanuit Heerenveen of vanuit Steenwijk of Meppel? Geen idee. Waren er meer mannen uit Boijl?

Zijn broer Jacob bleef niet bij hem in Neustrelitz. Ik vond een foto van Jacob en daar staat geschreven op de achterkant: Kassel 11-9-1944. In het nationaal archief vond ik dat hij daar gewerkt heeft van 18-

Nationalität: Holland ITS 009-25					
Name	Vorname	Zugang am	von	Wohnung	Bemerkung
51.	Zwaan	Gerardus	19. 7.43	Amsterdam Hohenlanke	
52.	Merkus	Mattheus	11.11.43	Fürstense Luisenstr.20	
53.	Detonste	Aaloe	30.12.44	Ravensbrück Bahnhofrestaurant	
54.	Weyborg	Simon	10. 7.44	Den Haag Luisenstr.20	
55.	v.d.Meijden	Johannes	19. 7.43	Boxtel Hohenlanke	
56.	Magielse	Johannes	23. 7.43	Zundert Schlossstr.12	
57.	van Look	Petrus	10. 3.45	Jaarburg Luisenstr.20	
58.	Lommers	Jan	12.11.43	Fürstense Strelitzerstr.35	
59.	Langeveld	Jan	20. 2.45	Hannover Hohenlanke	
60.	Klippers	Pieter	12.11.43	Fürstense Zierkerstr.55	
61.	Hachelder	Gertud	24. 1.45	Altenstein Strelitzerstr.50	
62.	Agemans	Johannes	11.11.43	Fürstense Luisenstr.20	
63.	v.Hageningen	Johann	14. 7.43	Neubrandenburg Hohenlanke	
64.	de Vries	Dorothea	19. 2.45	Marienwerder Elisabethstr.33	
65.	Voorensonk	Ricard	28. 6.43	S.Gravenhage Hohenlanke	
66.	Voorensonk	Joel	3. 6.43	Westwall Elgershorstr.	
67.	Westerhoff	Adriana	25. 9.44	Amsterdam Hohenlanke	
68.	Wessels	Pieter	14. 7.43	Neubrandenburg Hohenlanke	
69.	Wessels	Pieter	23. 7.43	den Haag Hohenlanke	
70.	Wijer	Frederikus	16.12.43	Düsterförde am Bahnhof 394	
71.	van Vliet	Johannes	9. 6.43	Alphen Zierkerstr.40	
72.	Visser	Hielke	19. 7.43	Rottum 122 Hohenlanke	
73.	Visser	Jan	19. 7.43	Oldeberkoop Hohenlanke	
74.	Vermys	Andriks	30. 6.43	den Haag Hohenlanke	
75.	Verhagen	Willy	19. 7.43	Hortogenbosch Hohenlanke	
76.	Verhey	Johann	11. 6.43	den Haag Luisenstr. 20	
77.	Verbeek	Johannes	4.10.43	Fürstense Str.Chausee 10	
78.	Veldhuizen	Jacob	19. 7.43	Noordwolde Hohenlanke	
79.	van der Velde	Cornelius	26. 1.45	Rotterdam Schlossstr. 12-14	
80.	Veldhuizen	Folke	19. 7.43	Vinkeba Hohenlanke	
81.	Veen	Filhelms	10. 1.45	Erzgerstr.Schlossstr.8	
82.	Tuinenburg	Arie	22.11.44	Rotterdam Schlossstr.8	
83.	Tuinenburg	Jannke	1. 2.45	Rotterdam Strelitzerstr.17	
84.	Tubben	Johannes	16.12.43	Düsterförde am Bahnhof 394	
85.	Traksel	Christian	19. 5.42	Amsterdam Bahnhof 338	
86.	Tjalma	Abt	19. 7.43	Odebrekbbp Hohenlanke	
87.	Theunissen	Holene	15.11.44	Rotterdam Br.Wilh.Str.28	
88.	Tap	Peter	1. 7.43	Prilank Hohenlanke	
89.	Steenge	Jan	18. 9.44	Angermünde Str.Chausee 109	
90.	Steekelenburg	Cornelius	1.10.41	Walsum Str.Chausee 55	
91.	Steffelen	Iet	2.12.44	Feldberg Zierkerstr.40	
92.	Sordrager	Jan	5. 5.44	Amsterdam Schlossstr. 12-14	
93.	Smit	Marian	24. 4.44	Tilburg E.Kraepelinstr.3	
94.	Snook	Willelm	9. 6.43	Alphen Zierkerstr. 40	
95.	Smit	Johannes	22.11.44	Rotterdam Schlossstr.8	
96.	Smit	Sibold	27. 7.43	Bellinowde Hohenlanke	
97.	Slot	Johannes	19. 7.43	Putten Hohenlanke	
98.	Scholten	Albert	16.12.43	Düsterförde am Bahnhof 394	
99.	Simons	Willelm	5. 5.44	Middelburg Schlossstr.12 - 14	
100.	Schermer	Berardus	19. 5.43	Amsterdam Georgstr.1-6	

01-1945 tot 8-05-1945 bij Henschel en Sohn. Van mijn nicht hoorde ik dat haar vader ook in Kiel heeft gewerkt. Maar over mijn vader is, behalve dit Arolsen document, tot nu toe niets, maar dan ook niets te vinden. Kamp Hohenlanke Hoe was het in Hohenlanke? Tegenwoordig is er veel online te vinden. Toen ik zocht op "Kamp Hohenlanke" stuitte ik op het verhaal van de heer Harry Burgers uit Nijmegen (www.numaga.nl) Harry Burgers is geïnterviewd door Sophie Molema. Sophie Molema is lid van de Oral History Werkgroep van Numaga. In dit interview heeft de heer Burgers o.a. verteld over de omstandigheden in kamp Hohenlanke, toen hij daar in 1943 terecht kwam.

Na zes weken wordt Harry met een aantal andere gevangenen vanuit Ommen per trein naar Noord-Duitsland vervoerd. Uiteindelijk komt hij met ongeveer 150 man in Neustrelitz, gelegen in Mecklenburg-Vorpommern, aan. Daar wacht hen kamp Hohenlanke, waar ze

worden onder gebracht. Als dwangarbeiders moeten ze een stuk grond egaliseren voor de bouw van een fabriek die vleugels voor vliegtuigen zal gaan fabriceren. Het is zware lichamelijke arbeid. Het

leven in en buiten het kamp is hard. De dwangarbeiders werken van zeven uur 's morgens tot acht uur 's avonds, onderbroken door enkele pauzes. Er is voldoende maar weinig voedzaam eten in het kamp aanwezig. Het water in die omgeving kan niet worden gebruikt als drinkwater omdat de grond daar leemhoudend is. Als drank krijgen ze een soort bier zonder alcohol. In de barakken wachten hen de wantsen, kleine beestjes die steken en vreselijk jeuken."

Voor het eerst weet ik nu iets over hoe het daar was. Op Wikipedia staat: *Nichts in der Stadt (Neustrelitz) erinnert mehr an die Lager für Zwangsarbeiter und Kriegsgefangene im Zweiten Weltkrieg.*

Het verhaal van de vlucht terug naar huis, helemaal lopend uit Duitsland in 1945, heeft veel indruk op mij gemaakt. Misschien kan ik er nog achter komen welke route de mannen gelopen hebben van Neustrelitz naar Coevorden. Mijn plan is om in ieder geval binnenkort naar Neustrelitz in Mecklenburg Vorpommern, te gaan.

Uit een bericht van 7 september 1944 van het bureau der British Broadcasting Corporation las ik dat "Generaal Eisenhower een boodschap heeft gericht "aan de buitenlandse arbeiders in Duitsland, wier vaderland met Duitsland in oorlog is." Zij kregen instructies, die speciaal gericht waren aan de leiders van georganiseerde verzetsgroepen:

- 1. Alle groepen moeten op hun hoede zijn.*
- 2. Begint nu Uw fabrieken te verlaten zodra een geschikte gelegenheid zich voordoet. De Nazi's hebben niet voldoende mannen om U op te sporen.*
- 3. Begint de landverraders-verbindingsmannen te boycotten. Dwingt hen hun verachtelijke werk op te geven.*
- 4. Laat U niet door de Gestapo provoceren tot voortijdige en ongeorganiseerde acties. Andere series instructies zullen volgen."*

Is deze boodschap ook aangekomen bij de mannen in Hohenlanke? Was daar ook een georganiseerde verzetsgroep?

In de recent uitgegeven boeken 'Zwijgende vaders van Tim Overdiek' en 'Tewerkgesteld van Renske Krimp -Schraven', las ik ook over de ervaringen van de mannen in Duitsland, over hun terugkeer naar Nederland en hoe er tegen hen aan werd gekeken. (Waarom ging je voor de Duitsers werken? Waarom ben je niet ondergedoken?)

Alle dingen die ik toe nu toe lees en weet laten, wat mijn vader betreft, de puzzelstukjes op zijn plaats vallen. Ook hij heeft zijn hele leven lang last van zijn ervaringen in Duitsland gehad.

Hij was een gesloten man. Hij sliep meestal halfzittend met zijn handen achter zijn hoofd gevouwen en zijn gezicht naar de slaapkamerdeur..... Soms kon hij ook boos worden uit het niets.....en nog zoveel meer....

Rond zijn veertigste levensjaar werd hij opgenomen in Sanatorium Beatrixoord in Appelscha. Twee jaar lang heeft hij gekuurd. Een jaar in Appelscha en later in Beatrixoord in Haren. Was dat psychisch ook een moeilijke tijd? Ik kan me er wel iets bij voorstellen.

Op je twintigste, traumatische ervaringen en angsten moeten doormaken, weggestopt en niet verwerkt. Machteloosheid, onbegrip....Maar je moest gewoon door.

Mijn vader ging altijd door totdat hij op zijn 72e gevelde werd door kanker aan de galwegen en uitzaaiingen in de lever. Hij stierf op 25 september 1995. Graag zou ik er, met de wetenschap van nu, met hem over willen praten. En bovenal zou ik zo graag aan hem willen zeggen dat ik dit stuk van zijn leven nu zoveel beter begrijp.

Harmke Brinksma- Veldhuizen, Oranjewoud, april 2025